
	<p>Списание ЕПОХИ Издание на Историческия факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“</p> <p>Journal EPOCHS [EPOCHS] Edition of the Department of History of “St. Cyril and St. Methodius” University of Veliko Tarnovo</p>		<p>Том / Volume XXX (2022). Книжка / Issue I</p>
---	---	--	--

DOI: 10.54664/WAMT6114

Вера БОНЕВА / Vera BONEVA

Рец. на: Минко Минеv, Стефан Минеv. *Спомени*. Регионален исторически музей – Стара Загора, 2021, 304 с. ISBN 978-619-168

Review of: Minko Minev, Stefan Minev. *Memories*. Regional Historical Museum – Stara Zagora, 2021, 304 p. ISBN 978-619-168

Стара Загора е един от най-развитите в стопанско, социално, образователно и културно отношение градове в етническата ни територия в периода на най-интензивния преход към Модерната епоха – от средата на XIX до средата на XX век. Макар и преживял пълно опожаряване и разрушаване в хода на Руско-турската война – 19/31 юли 1877 г., градът бързо се съвзема и с обновен облик отново заема средищното си място в икономическия, политическия и демографския развой на страната. Визираните тенденции са обект на системни историописни интерпретации през последното столетие, които според академичните правила се уповават на разнородни исторически извори. С оглед възможностите за обогатяване и уплътняване на локалния наратив от голямо значение е публикуването на познатите в научните среди, но непубликувани пълнотекстово¹ в адаптиран към съвременните аудитории вариант мемоари на старозагорския общественик, стопански и политически деец Минко Минеv (1848–1932).

Подготовката на ръкописа за публикуване е осъществена от екипа на Регионален исторически музей – Стара Загора, към чийто фонд се числи оригиналът, предаден след смъртта на автора му на Старозагорската община, чрез която ценното градиво е станало част от културното богатство на местния музей. Търсейки пълнота на наратива, съставителката Райна Антонова-Тончева е включила в новосъздадената мемоарна книга и още няколко малко познати извори за епохата – допълнението към спомените на Минко Минеv от сина му Стефан Минеv, две дописки на Минко Минеv до вестниците „Македония“ (1817) и „Напредък“ (1875), както и описание облика на Стара Загора от средата на XX век, направено от Стефан Минеv (1889–1969) – дългогодишен учител по география в Мъжката гимназия в големия тракийски град. Освен изброените текстове книгата включва фотографии на основните автори, както и на други представители от семейство Миневи. Представени са факсимилни страници от двата мемоарни ръкописа. Включена е и схемата на фамилното дърво на рода Миневи, създадена от Пламена Колева. Книгата е снабдена с предговор, написан от проф. дин Лизбет Любенова,

* **Вера Бонева** – доктор на историческите науки, професор, преподавател в Университет по библиотекознание и информационни технологии – София; България; @ v.boneva@unibit.bg

¹ Ръкописът, който е в основата на настоящото издание, е частично публикуван през 1960 г. Подбраните във въпросното издание откъси се отнасят основно до дейността на старозагореца преди Освобождението, както и до някои обстоятелства от румелийския период [Минеv, М. 1960].

речник на географските наименования и именен показалец, съставени от Райна Антонова-Тончева. Както с основание отбелязва проф. Любенова, спомените са важно първично градиво, но винаги трябва да имаме предвид, че са писани няколко десетилетия след развоя на конкретните събития във време, когато авторът е бил на преклонна възраст. С оглед на това са възможни отделни неточности, както и преценки, повлияни от по-сетнешния развой на обществения живот в страната.

Познати по единични публикации на подбрани фрагменти [Койчева, В. 1964; Койчева, В. 1977], чрез настоящото си пълно издание мемоарите на Минко Минев възкресяват духа на ярки събития и фигури от последните две предосвободенски и от първото следосвободенско десетилетие². Както можем да предположим, основните действия се развиват в родния град на общественика – Стара Загора, но повествованието засяга възрожденското развитие на селата Арабаджиево (дн. Коларово) и Ахиево (дн. Бъдеще), където Минко Минев е учител в периода 1869–1875 г. Подробно е описано комитетското дело в региона, както по времето на Васил Левски, така и след неговата смърт. Изключително ценни са детайлните свидетелства на Минко Минев за четническата инициатива от септември 1875 г., останала в историята с високото име „Старозагорско въстание“. Подробните разкази за всекидневието на селския учител и за професията на възрожденския педагог като цяло съживяват картината на бавното, но необратимо вграждане устоите на Просвещението в жилавото и консервативно българско предосвободенско село. Особено ценни са свидетелствата на автора за начина, по който функционират локалните образователни мрежи, създадени около средишните градове – в случая Стара Загора. Безценни са и очерците от първо лице, единствено число за драматичните събития около опожаряването и разграбването на просперирания преди 19/31 юли 1877 г. средишен град в Тракия. Ангажираният с дребна търговска дейност през последните месеци на Руско-турската война (1877/78 г.) дава интересни сведения за цени на отделни стоки, за снабдяването на гражданското население и на войската със стоки от първа необходимост, за наемните отношения, за транспортните връзки, за цените на недвижимите имоти и на земята. Макар и фрагментирани и оцветени с нюансите на личното отношение, тези сведения обогатяват картината на социалното битие по време на войната, доближавайки историческия наратив до всекидневния живот на обикновените хора.

Спомените за следосвободенската история на България са разгърнати хронологически с акцент върху личната биография и професионалната съдба на героя. Включил се в обществено-политическия живот на Източна Румелия веднага след връщането си в родния град (февруари 1878 г.), Минко Минев реконструира в детайли някои от аспектите на финансовата и данъчната система на автономната област, към чиято администрация той работи почти през целия румелийски период. Любопитни са свидетелствата му за начина, по който се възстановява градът в първите години след войната. Подробните очерци за строителството на училищните и другите обществени сгради, за изграждането на къщите върху опожарената земя, за възстановяването на храмовете са безценно първично градиво – не само с локално, но и с национално значение. Например разказът за разработването и началното прилагане на новия градоустройствен план, разработен от чеха Лубор Байер [Койчева, В. 1980], показва как областната администрация само за седмица реализира процедурата по утвърждаването на градоустройствения план и след посещение на главния архитект Пиетро Монтани в Стара Загора – юли 1879 г., планът придобива правна сила и започва да се прилага веднага. Още към края на същата година са очертани новите парцели и новите улици на Стара Загора, осъществени са отчуждаванията и продажбите на имоти за жилищно и обществено строителство и градежите в новия център на града се разгръщат в широки мащаби – както в частния, така и в публичния сектор (с. 173–175). Подобна оперативност в разработването и утвърждаването на строителните книжа, както е

² Оригиналният замисъл на автора е да разкаже за цялата си обществена и политическа дейност, но разказът му секва към края на неговото принудително емигрантство в Цариград, приключило на 23 март 1888 г. Причина за незавършеността на мемоарите на възрожденеца е смъртта му на 7 януари 1932 г.

добре известно, не е силно присъща на по-сетнешната българска администрация, включително и на съвременната.

В контекста на политическата ни история бележките на Минко Минев за провеждането на изборите през май 1886 г., за депутатството му в Четвъртото обикновено народно събрание, за преврата и контрапреврата през август 1886 г. също представляват интерес. Особено цветисто е описанието на София през 1886 г., такава, каквато я е видял един българин, живял преди това в по-уредените градове на Тракия и познаващ отблизо придобилия европейски облик Свищов (откъдето е съпругата му). „На около 100-тина метра северно от банята³ беше северозападний край на града – разказва Минко Минев. – Местата на сегашний банский площад, на хотел „Македония“ бяха салаши⁴, в които турци кафеджии варяха и продаваха кафе. Черквата „Света Неделя“ беше заобиколена с ниски еврейски къщи; булевард „Дондуков“ и сегашните здания на същия булевард, както и площадът пред църквата „Света Неделя“, тоже бяха еврейски къщи, квартал с мръсни тесни улици. Търговската улица беше от двете страни с едноетажни ниски паянтови дюкяни с изрязани стрехи. <...> От новопостроеното Народно събрание на изток и юг нямаше никакви постройки, а беше мера, на която мера източно от зданието на Народното събрание имаше построени само две фабрики – една за фабрикуване на тоалетни сапуни, принадлежаща на нашия съгражданин Тончо Сяров, а другата за произвеждане на бира, принадлежаща на чехите братя Прошек. <...> Черната джамия я имаше и около нея имаше една малка махла с ниски паянтови къщи. И туй беше София в 1886 година“ (с. 229). Цитираното описание показва, че извороведското значение на спомените на Минко Минев се простира далеч отвъд границите на Стара Загора и територията на Източна Румелия. Този факт придобива още по-голяма тежест при вглеждането в последната част на наратива, отнасяща се до политическото емигранство на дееца в Цариград (октомври 1886 – март 1888 г.). За съжаление, свидетелствата за пребиваването в имперската столица са последните лични бележки от ръкописа. Както уточнява синът на мемоариста – Стефан Минев, заболяването и смъртта на баща му на 7 януари 1832 г. му попречват за завърши своя мемоарен разказ.

С оглед пълнота на бащината си биография Стефан Минев съставя кратък текст, в който описва дейността на Минко Минев след 1888 г. Естествените акценти са адвокатската практика на опитния общественик, строителството на новата им къща⁵, кметския мандат на Минко Минев (1911–1914 г.), оттеглянето му от активна политическа дейност през 1915 г. Последната част на книгата представлява описание на Стара Загора към средата на XX век, направено от учителя Стефан Минев с цел запазване на спомена за облика на града преди значимите градоустройствени промени, осъществени скоро след установяването режима на държавния социализъм. Маркирани са и близките до града местности и селища, включително и Старозагорските минерални бани, които по традиция са тясно свързани с бита и всекидневието на старозагорци – както през XIX и XX век, така и в наши дни.

Новата историко-мемоарна книга, издадена от Регионален исторически музей – Стара Загора, е ценен принос към изворознанието на Модерната ни история. Тя е създадена при спазване на основните правила за нормализация на текстове от XIX век и при съблюдаване на респект към авторовите език и творчески натюрел. Бележките под линия се отнасят до малко познати на широката аудитория термини и остарели думи. Биографичните статии за споменатите в спомените на двамата старозагорци лица имат характер на самостоятелен справочен корпус (276–302). Те биха били по-полезни, ако към всяка една от тях имаше насочване към съответната страница на книгата. В недостатъчна степен последователни са и принципите на разгръщане на оригиналните съкращения в квадратни скоби. Независимо от споменатите бележки книгата може да се приеме като едно от важните постижения на изворознанието за българския XIX век през отминалата 2021 г. Твърдя това с пълното съзнание за богатството

³ Баня баши.

⁴ Дървени бараки.

⁵ Голяма представителна къща, намираща се на парцела, върху който днес е построена сградата на Община Стара Загора. Къщата е съборена през 70-те години на XX век.

на информацията, което всеки изследовател на епохата ще оцени, прочитайки спомените на Минко и Стефан Миневи. И с убеждение, че все по-редки са случаите, когато към съвременното знание за Възраждането се приобщава такъв пространен и слабо познат на историческата наука мемоарен текст от пряк участник във водещите процеси на национална консолидация и държавно развитие на страната през последните две предосвободенски и първото следосвободенско десетилетие от българската история.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Минев, М. 1960 – Минко Минев. Спомени на Минко Минев от Стара Загора. Стара Загора, 1960. [Minko Minev. Spomeni na Minko Minev ot Stara Zagora. Stara Zagora, 1960].

Койчева, В. 1964 – Величка Койчева. Старозагорското въстание през 1875 г. в непубликуваните спомени на четирима съвременници. – Музеи и паметници на културата, 1964, №. 4, 14–23. [Velichka Koucheva. Starozagorskoto vastanie prez 1875 g. v nepublikuvanite spomeni na chetirima savremennitsi. – Muzei i pametnitsi na kulturata, 1964, №. 4, 14–23].

Койчева, В. 1977 – Величка Койчева. Спомени на Минко Минев за освобождението. – Известия на Държавните архиви. Т. 34. София, 1977, 257–289. [Velichka Koucheva. Spomeni na Minko Minev za osvobozhdenieto. – Izvestiya na Darzhavnite arhivi. T. 34. Sofia, 1977, 257–289].

Койчева, В. 1980 – Величка Койчева. Първият регулационен план на Стара Загора. – Музеи и паметници на културата, 1980, №. 3, 16–20. [Velichka Koucheva. Parviyat regulatsionen plan na Stara Zagora. – Muzei i pametnitsi na kulturata, 1980, №. 3, 16–20].